

بررسی نقش واسطه ای احساس محرومیت نسبی در رابطه ی بین عملکرد مدرسه ، عملکرد خانوادگی و میزان بروز خشونت در میان دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده

سدابه محمدیان

کارشناسی ، آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد نقده ، اداره آموزش و پرورش شهرستان نقده ، مدرسه ی ۱۵ خرداد روستای گرده قیط

آدرس پست الکترونیک: sodابه.mohammadean@gmail.com شماره تماس: ۰۹۱۴۱۸۸۹۳۷۴

چکیده:

هدف از انجام این تحقیق بررسی نقش واسطه ای احساس محرومیت نسبی در رابطه ی بین عملکرد مدرسه ، عملکرد خانوادگی و میزان بروز خشونت در میان دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده بود. تحقیق حاضر از نظر هدف (نوع تحقیق) کاربردی می باشد. همچنین این پژوهش از نظر روش شناسی، توصیفی-پیمایشی است. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای حجم نمونه آماری از بین کل جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکوران به تعداد ۱۷۴ نفر به عنوان حجم نمونه آماری انتخاب شد. در تحقیق حاضر برای جمع آوری داده ها از روش میدانی و برای مبانی نظری از مطالعات کتابخانه ای استفاده شد. ابزارهای اندازه گیری در این تحقیق پرسشنامه (احساس محرومیت نسبی کردعلیوند و مبارکی (۱۳۹۶)، عملکرد خانواده تاویتیان و همکاران^۱ (۱۹۸۷) ، عملکرد مدرسه ابوالحسنی، (۱۳۸۹) و بروز خشم اسپیلیبرگرو همکاران (۱۹۸۵)) می باشد. داده های جمع آوری شده از پاسخ به پرسشنامه ها توسط روش تحلیل مسیر - مدل سازی معادله ساختاری (SEM) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به مدل ساختاری پژوهش متغیرهای تحقیق از برازش مطلوب برخوردار می باشد. و این نتیجه حاصل شد که تاثیر مستقیم عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت ۰/۲۲۱- و ۰/۳۰۹- برآورد گردیده است. اما زمانی که متغیر احساس محرومیت نسبی به عنوان میانجی در مدل وارد عمل می شود، اثر عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت افزایش پیدا کرده است. به گونه ای که در مدل مشخص است ضریب غیر مستقیم ۰/۱۳۴ و ۰/۱۲۶ به دست آمد، که نسبت به اثر مستقیم ضریب اثر بالاتری می باشد. در نتیجه میتوان گفت که عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارد.

کلیدواژه ها:

عملکرد مدرسه ، عملکرد خانوادگی ، بروز خشونت ، احساس محرومیت نسبی

¹ Tavitian, M. L., Lubiner, J. L., Green, L., Grebstein, L. C., and Velicer,

۱- مقدمه

محرومیت مفهومی اجتماعی و نسبی است و براساس هنجارهایی تعیین می شود که ممکن است در زمانها و مکانهای مختلف با هم فرق داشته باشند. به این ترتیب فقر در کشوری در حال پیشرفت ممکن است با محرومیت از امکاناتی (دارو، غذا، مسکن) همراه باشد که برای ادامه ی حیات ضروری است درحالیکه فقر در کشوری پیشرفته ممکن است بر محرومیت نسبی از شرایط و امکانات زندگی متوسط جمعیت یا گروههای اجتماعی با درآمد بالاتر دلالت داشته باشد (مدنی قهفرخی، ۱۳۹۴)

محرومیت نسبی حاصل مقایسه شرایط زندگی خود با افراد ثروتمند است که افراد اعتقادات و ارزشهای خودشان را علیرغم داشتن زمینه مشترک با دیگران مقایسه کنند. به عبارت دیگر محرومیت نسبی به عنوان برداشت بازیگران از وجود اختلاف میان انتظارات ارزشی و توانایی های ارزشی آنان تعریف می شود. انتظارات ارزشی، شرایط زندگی و کالاهایی هستند که مردم خود را مستحق آنها می دانند. توانایی های ارزشی کالاها و شرایطی هستند که آنها فکر می کنند عملاً توانایی کسب و حفظ آن را دارند (برنبرگ و همکاران^۲، ۲۰۰۹)

به طور کلی، به شرایطی که مردم موقعیت اقتصادی اجتماعی خودشان را به وسیله ی درآمد، مصرف یا دیگر شاخص های رفاه با همتایان مرفه مقایسه می کنند احساس محرومیت نسبی می گویند. بنابراین، مردم زمانی که آگاهی می یابند موقعیت مطلوب خوبی ندارند و دیگران موقعیت مشابه خوبی دارند محرومیت نسبی را احساس می کنند. علاوه براین، محرومیت نسبی به طور ضمنی به واکنش های روانی اجتماعی محرومیت مطلق مانند از خودبیگانگی اشاره دارد. محرومیت نسبی در ارتباط با تبعیض، احساس بی عدالتی، بیماری ذهنی و برای تفسیر ارزیابی نابرابری و باز توزیع درآمد استفاده می شود؛ بنابراین، محرومیت نسبی به طور فزاینده ای مکمل مفاهیم فقر مطلق به عنوان مهمترین عامل درک پیامدهای نابرابری های عینی و ذهنی است (ایگ^۳، ۲۰۱۴)

از عوامل موثر در احساس محرومیت نسبی، عملکرد خانواده است، در بین گروههای زیادی که افراد به آن تعلق دارند، خانواده احتمالاً برای بسیاری از افراد بیشترین اهمیت شخصی را دارد. خانواده مسلمان قدیمی ترین و بنیادی ترین واحد جوامع است. کارکرد خانواده اشاره به ویژگی های سیستمی خانواده دارد. کارکرد خانواده یعنی، توانایی خانواده در هماهنگی یا انطباق با تغییرات ایجاد شده در طول حیات، حل کردن تعارضها، همبستگی میان اعضا و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز میان افراد و اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده است. ساختار کارآمد خانواده برای انجام وظایف خانواده و ارائه حس تعلق و همبستگی مورد نیاز است (کریس و همکاران^۴، ۲۰۱۹)

عملکرد خانواده مجموعه ای از رفتارها و مهارت های مهم از جمله حل مسائل، نقشها و عواطف را دربرمی گیرد و بخشی از سالم یا ناسالم بودن یک خانواده را توصیف می کند. تغییرات کمی و کیفی در عملکرد خانواده باعث شکل گیری شخصیت متفاوت در خانواده می شود

² Bernburg, J. G., Thorlindsson, T., Sigfusdottir, I. D.

³ Ige, K.

⁴ Kryś, K., Capaldi, C. A., Zelenski, J. M., Park, J., Nader, M., Kocimska-Zych, A & Uchida, Y.

و در بیشتر موارد با وجود اینکه ممکن است پشتوانه ای برای سلامت رفتاری افراد باشد، مشکلات رفتاری خاصی را ایجاد می کند که به عوامل متعددی بستگی دارد. تمام خانواده های دارای عملکرد ضعیف در زمینه موضوع های عاطفی مشکل داشته و اغلب از طی فرایند حل مسئله عاجز هستند. در این خانواده ها، ارتباط ها نادیده گرفته شده و یا ارتباط فاقد صلاحیت است، تخصیص و پاسخ دهی نقش مشخص و واضح نیست، گستره واکنش های هیجانی محدود بوده و کمیت و کیفیت این واکنشها در تناسب با بافت و محیط غیرعادی است. در عین حال، اعضای خانواده به یکدیگر علاقه ای نداشته و در مورد یکدیگر به سرمایه گذاری عاطفی اقدام نمی کنند (میرشکاری و همکاران، ۱۳۹۹)

عملکرد خانواده تلاش مشترکی برای برقراری و حفظ تعادل در خانواده است. زمانی که این تعادل بهم خورد، عملکرد خانواده دچار اختلال می شود. در چنین شرایطی خانواده از مسیر خود خارج می شود. فرزندان دچار سردرگمی شده و احتمال درگیر شدن با انواع آسیب های اجتماعی وجود دارد. زوجین که دیگر بر زندگی کنترلی ندارند، آسیب های روحی و روانی فراوانی را متحمل می شوند. (شیری، گودرزی، ۱۳۹۹)

از متغیرهای دیگری که در احساس محرومیت نسبی، موثر است عملکرد مدرسه است. در جهان پیچیده امروز که پیشرفت و توسعه کشورها، سازمانها و مؤسسات آموزشی در گرو توسعه علم و دانش بشری است، ضرورت توجه به کیفیت آموزش و بهره وری حاصل از آن دارای اهمیت ویژه ای می باشد. لزوم بهبود مستمر کیفیت آموزش، دستاورد کارکنان سازمانهای آموزشی را بر آن داشته است تا عملکرد سازمانی خود را بهبود بخشند. از این جهت باید با دید کیفی به آموزش نگریسته و سعی نمایند با ارائه راهبردهای اجرایی، کیفیت برنامه های آموزشی سازمان متبوع خود را در سطح مطلوب حفظ نمایند. لازم به ذکر است انجام این کار منوط به اعمال مدیریت صحیح و داشتن نگرش مثبت به مفهوم آموزش از یک سو و داشتن معیارها و شاخص های مناسب جهت ارزیابی عملکرد آموزشی از سوی دیگر است (انصاری جابری، ۱۳۸۹)

در این میان مدارس با توجه به مسئولیت خطیری که در امر آموزش و پرورش به عهده دارند، از جایگاه ویژه ای برخوردارند، چرا که احراز عرصه تعلیم و تربیت از مهمترین زیرساختهای تعالی و پیشرفت همه جانبه کشور و ابزاری جدی برای ارتقاء سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه های مختلف می باشد. بدیهی است کلیه سازمانهای آموزشی بالاخص مدارس متوسطه با رسالت و مأموریت مشخصی به وجود آمده و برای نیل به اهداف معینی تلاش می کنند. بی تردید دستیابی به این اهداف مستلزم شناسایی، کنترل و رفع موانع و مشکلاتی است که ممکن است اجرای مطلوب فرآیندهای آموزشی را تحت تاثیر خود قرار دهد. بدین منظور استفاده از سازوکارهای ارزیابی عملکرد، شرایط و زمینه های لازم را برای شفافیت عملکرد مدارس، پاسخ گویی و اطلاع از میزان تحقق اهداف و مقاصد را برای آنان فراهم می آورد (خواجه ای و ناظمی، ۱۳۹۱)

از جمله متغیرهای که در احساس محرومیت نسبی، تاثیر دارد خشم است، خشم از شاخص های مهم برخی اختلالات روانی به شمار می آید که دارای اثرات نامطلوب در رفتار بین فردی و حالات درونی و روانی افراد است. رفتار پرخاشگرانه انسان در یک سازه ی کلی ریشه دارد. سازه ای که در سطح می تواند به صورت خشم، خصومت، پرخاشگری جسمانی و پرخاشگری کلامی نمایان گردد. این ابعاد پرخاشگری می توانند زمینه ی بروز انواع آسیب های جسمانی و روانشناختی را فراهم سازند (ارژنگ و همکاران، ۱۳۹۶)

خشم و پرخاشگری در میزان قابل توجهی از مرگ ها و ناتوانی ها نقش دارد و مسئله عمده سلامت روان مطرح شده است. عدم مهار رفتار پرخاشگرانه می تواند باعث ایجاد مشکلات بین فردی و جرم، بزه و تجاوز به حقوق دیگران شود. تحقیقات مربوط به پرخاشگری معمولاً به محرک های محیطی که ممکن است سبب خشونت شوند متمرکز بوده اند اما اخیراً میزان قابل توجهی از تحقیقات بر ساختارهای تفاوت فردی قرار دارد به طوریکه مهمترین عوامل فردی بروز رفتارها و احساسات خشونت آمیز در افراد، ویژگیها و خصوصیات شخصیتی دانسته اند این نکته شایان ذکر است که خشم انباشته شده به صورت پرخاشگری بیان می شود (ماپلیس و همکاران^۵، ۲۰۱۰)

اگر نیازهای افراد رفع نشود و یا به تأخیر افتد، این حس در آنان پدیدار می شود که از آن چیزی که مستحق آنند محروم مانده اند، در نتیجه احساس محرومیت می کنند این احساس در ابعاد مختلفی متبلور می شود از قبیل امکانات رفاهی، تعیین سرنوشت خود، تصمیم گیری برای حل مسائل اجتماعی، داشتن امنیت و ... هر انسانی خود را مستحق به فعلیت رساندن چنین نیازهایی می داند. انتظارات افراد از برآورده شدن نیازهایشان از یکسو نگرش آنها به امکانات موجود از سوی دیگر دو جنبه مهم مقوله مزبور است. پدیداری حس محرومیت در افراد محصول مقایسه نزولی است که طی آن فرد خود را با دیگران خودی و غیر خودی مقایسه و داشته های خود را در سطحی پایین تر از دیگران ارزیابی می کند و نوعی حس ناکامی و محرومیت در او شکل می گیرد. این احساس در عرصه های گوناگون اقتصادی، سیاسی و فرهنگی- اجتماعی پدید می آید و شدت ضعف آن میان افراد مختلف متفاوت است پیدایش این حس در ساحت ذهنی افراد جامعه با مالک ها و معیارهای مقایسه افراد از یکسو و با شرایط ساختاری جامعه از سوی دیگر پیوند تنگاتنگی وجود دارد (شاهی، ۱۳۹۹)

خانواده مهمترین نهادی است که روند رشد شخصی و اجتماعی افراد را تعیین می کند و در جهت فراهم کردن محیط عاطفی لازم گام برمی دارد. در خانواده های دارای عملکرد سالم، نوع ارتباط اعضای خانواده مستقیم بوده و ارتباط کلامی و غیرکلامی همخوان است، مهارت حل مسئله وجود دارد و تعارض ها به شکل مناسب حل و فصل می شود و نیازهای اساسی همه اعضا برآورده می شود (پرز و کو^۶، ۲۰۱۸)

ولی در خانواده های دارای عملکرد نامناسب مشکلات عاطفی وجود دارد. نوع ارتباط اعضای خانواده ناهمخوان و واکنشهای هیجانی نامناسب است. اعضای خانواده علاقه ای به همدیگر ندارند و نسبت بهم سرمایه گذاری عاطفی نمی کنند (بروتی و همکاران^۷، ۲۰۱۶)

ارزیابی عملکرد مدارس با هدف شناخت وضع موجود و شناسایی نقاط قابل بهبود، ضمن کنترل و بررسی سیاستها و استراتژیهای اعمال شده، زمینه را برای برنامه ریزی و سیاست گذاری جهت افزایش نقاط قوت و نیز افزایش کیفیت خدمات آموزشی و تربیتی و رضایت بیشتر مشتریان (والدین و دانش آموزان) فراهم می کند. از این نظر، مدارس با توجه به مسئولیتی که بردوش دارند لازم است تا بیش از پیش کیفیت خدمات آموزشی و تربیتی خود را کنترل کرده و به ارتقاء آن بپردازند. بنابراین، ضرورت استفاده از الگوهایی که بتواند ضمن ارزیابی وضعیت موجود سازمانها و تشخیص نقاط زمان دیگر احساس می شود. به همین دلیل به

⁵ Maples, J. I. Miller, J. D. Wilson, L. F. Seibert, L. A. Few, L. R. Zeichner. A.

⁶ Perez, J. C., & Co, S.

⁷ Berutti, M., Dias, R. S., Pereira, V. A, Lafer, B., & Nery, F. G

می دهد که کودکان مهارت های اجتماعی را به وسیله هویت پذیری از بزرگسالان می آموزند و در شرایطی که الگوهای آن ها از نیروی فیزیکی برای حل مسایلهشان استفاده می کنند، آن ها نمی توانند از راه های غیر خشونت آمیز با یکدیگر رفتار کنند. معلمی که بتواند با دانش آموزان خود ارتباط عاطفی و روانی خوبی برقرار کند و با آنها دوست شود بدون شک در کارش موفق خواهد بود. معلمی که بتواند به دانش آموزان خود بفهماند وی در مقابل آنها قرار نگرفته و در کنار آنها و راهنمای آنهاست بی تردید در کارش موفق خواهد بود. معلمی که به مسایل روان شناسی روز دنیا آگاه نباشد و اصول آموزش صحیح را مطالعه نکرده باشد، حتی اگر در تدریس درس تخصصی خود بهترین باشد، باز توانایی اداره کلاس های با تنوع دانش آموزان ضعیف و قوی را ندارد. کردعلیوند (۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان: مطالعه تطبیقی تحلیل رابطه احساس محرومیت نسبی و بزهکاری در بین دانش آموزان مقطع متوسطه شهرهای خرم آباد و یزد. نتایج نیز حاکی از آن است که بین متغیرهای احساس محرومیت نسبی و بزهکاری رابطه معنی داری وجود داشته است و نتایج حاصل از رگرسیون نیز نشان داده است که متغیرهای غضب اخلاقی، تعهد اجتماعی و انومی با ضریب تعیین ۳۸/۵ بیشترین تأثیر را در تبیین میزان بزهکاری داشته اند. به عبارتی دیگر می توان گفت هر چه قدر احساس محرومیت نسبی افزایش یابد احساس غضب اخلاقی بیشتر می شود و هر چه احساس غضب اخلاقی بیشتر شود تعهد اجتماعی کمتر می شود و هر چه قدر تعهد اجتماعی کمتر شود میزان بزهکاری افزایش می یابد. همچنین، هر چه قدر احساس محرومیت نسبی بالا باشد، میزان احساس انومی نیز افزایش یافته، در نتیجه تعهد اجتماعی افراد کمتر شده و بزهکاری بیشتر می شود. ارزنگ و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان: بررسی اثر بخشی آموزش مهارت حل مسئله بر سلامت روانشناختی و بهزیستی روانی، عاطفی و اجتماعی و میزان بروز خشونت در دانش آموزان، نتایج نشان داد با اینکه تفاوتی در نمرات پیش آزمون دو گروه مشاهده نشد اما بعد از آموزش مهارت حل مسئله در گروه آزمایش، نمرات کلی سلامت روانی افزایش و زیر گروه های آن (نارسا کنشوری اجتماعی، اضطراب و افسردگی) و نمرات بروز مولفه های خشونت به طور معنادار کاهش یافته است. میکاییل، ابوالحسن زاده (۱۳۹۵) در تحقیق خود با عنوان: بررسی رابطه بین محرومیت نسبی، انسجام اجتماعی محله و کاربرد خشونت در خانواده با میزان گرایش به خشونت شهری، نتایج نشان داد بین میزان محرومیت نسبی و افزایش کاربرد خشونت در محیط خانواده و گرایش به خشونت شهری رابطه معنی دار و مستقیم وجود دارد. این رابطه بین میزان انسجام اجتماعی یک محله و خشونت شهری معنی دار و معکوس می باشد. طهماسبی، (۱۳۹۴) در تحقیق خود با عنوان واکاوی تجربه مشاوران مدارس و مربیان پرورشی برای انتخاب و کاربست برنامه درسی پیشگیری از خشونت، نتایج پژوهش نشان داد که در رابطه با زمینه های بروز خشونت در مدارس رویکردهای خانوادگی، از لحاظ نوع شناسی خشونت در مدارس کلمه یا واژه توهین آمیز یک دانش آموز به دانش آموز دیگر و در رابطه با رویکردهای پیشگیری از خشونت در مدارس، شناسایی و آموزش برنامه های درسی پیشگیری از خشونت توسط مربیان و مشاوران مدارس در رتبه اول قرار داشته اند. هم چنین نتایج نشان داد که ابعاد و مولفه های اصلی برنامه درسی پیشگیری از خشونت عبارتند از: توجه به بافت فرهنگی- اجتماعی دانش آموزان، ایجاد و تقویت روحیه اعتماد به نفس و مسئولیت پذیری دانش آموزان (بعد روانی- درون فردی). تهیه و تدوین دستوالعمل اجرایی برنامه ها (بعد قانونی). پیگیری جدی مشکلات و رسیدگی ویژه به مسائل درسی دانش آموزان خشونت طلب که اغلب آنها از نظر درسی و فعالیت های کلاسی ضعیف هستند. غلامی رانی، (۱۳۹۲) در تحقیق خود با عنوان اثرات خشونت خانوادگی بر رفتار اجتماعی کودکان با مطالعه بر دانش آموزان شهر اصفهان، نتایج پژوهش نشان داد که کودکان در برابر خشونت خانوادگی با توجه به یادگیری تاکتیک های مخرب حل مسئله، درونی کردن سبک های دل بستگی نا امن و در صورت نبود عملکرد و روابط مطلوب در خانواده با دیگر اعضا، رفتار ضد اجتماعی از خود بروز می دهند آزمون و بررسی این تأثیرات از طریق تحلیل واریانس و تحلیل مسیر نشان داد که خشونت بر شایستگی اجتماعی و رفتار ضد اجتماعی تأثیر بسزایی دارد که با کنترل سه متغیر

تاکتیک های حل مسئله، عملکرد خانواده و اعتقادات دلبستگی تقریباً به شدت کاهش یافت. بدین شکل از طریق مداخله در سه بخش عملکرد خانواده، تکنیک های حل مسئله و سبک دلبستگی کودکان توان تأثیرات خشونت را بر رفتار اجتماعی کودک تقلیل داد. گلچین، حیدری (۱۳۹۱) در تحقیق خود با عنوان: خشونت بین فردی و سرمایه اجتماعی در خانواده و مدرسه: مطالعه های اجتماعی در دبیرستانهای پسرانه نورآباد (لرستان)، نتایج نشان داد هر قدر سرمایه اجتماعی در خانواده و مدرسه و اکثر مولفه های شاخص های مزبور بالاتر باشد، خشونت بین فردی دانش آموزان به طور کلی و نیز خشونت لفظی و خشونت فیزیکی ملایم و شدید آنها کمتر خواهد بود و تقویت حس تعلق دانش آموزان به مدرسه، افزایش اعتماد اجتماعی به یکدیگر و مدرسه و حمایت مناسب خانوادگی و رسیدگی بیشتر به وضعیت تربیتی دانش آموزان متعلق به خانواده های دارای درآمد متوسط و بالا، احتمال ارتکاب رفتار خشونت آمیز را توسط دانش آموزان پسر دبیرستانی کاهش می دهد. مهداد و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیق خود با عنوان: مقایسه عدالت سازمانی ادراک شده و میل به بروز خشونت بر پایه متغیرهای جمعیت شناختی است. یافته ها نشان داد که فقط در میزان عدالت رویه ای بین کارکنان مجرد و متاهل و در عدالت توزیعی، رویه ای و ارتباطی در میان کارکنان کم سواد و باسواد تفاوت معنادار وجود دارد، اما در میزان میل به بروز خشونت بر پایه وضعیت تاهل، تحصیلات و سن و عدالت توزیعی، رویه ای و ارتباطی در میان کارکنان جوان و بزرگسال تفاوت معناداری وجود ندارد. آدلپاروار^۹ (۲۰۱۶) در تحقیق خود عنوان می کنند که عملکرد خانواده به چگونگی ارتباط در زوجین و فرزندان و چگونگی تصمیم گیری ها و حل مشکلات اعضای خانواده اشاره دارد در واقع خانواده سالم، خانواده ای است که به طور کارآمد خود را با استرس های فرهنگی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی در مراحل گوناگون دوران زندگی خانوادگی، سازگار می سازد. گونارسد^{۱۰} (۲۰۱۵) در تحقیق خود عنوان می کنند که محرومیت نسبی کودکان کشورهای شمال اروپا در رابطه با مشکلات روحی روانی ناشی از فشار مالی والدینشان انجام داد. بدون سنجش سن یا جنس تفاوت معنی داری بین فشار مالی والدین و سلامت روحی روانی کودکان مشاهده شده است؛ و نتیجه گرفتند که علاوه بر موقعیت اقتصادی اجتماعی، محرومیت نسبی باید به عنوان یک عامل مهم سلامت روان در نظر گرفته شود. ایگ^{۱۱} (۲۰۱۴) در تحقیق خود عنوان می کنند که فرض محرومیت مطلق به تنهایی برای ناامیدی کافی نیست. به همین دلیل ۳۸۳ نفر از ساکنان شهری کم درآمد را با استفاده از شاخصهای محرومیت مطلق و نسبی برای ارزیابی بهتر واکنشهای جمعی به عنوان نتیجه محرومیت و واکنشهای اخیر آنها بررسی میکند. نتایج تحقیق نشان میدهد که باید به جای تغییرات شرایط ساختاری و منابع، احساس خشم یا تجربه محرومیت قربانی در نظر گرفته شود. همچنین با توجه به شواهد اظهار می کند که خشونت با نابرابری های قومی، مذهبی و منطقه ای در بسیاری از کشورهای در حال توسعه در ارتباط است. در نتیجه تحریک نابرابریها به نارضایتی اجتماعی منجر میشود؛ بنابراین تحریک بیشتر چرخه خشونت گروههای محروم و افزایش اثرات برجسته احساس محرومیت به تحریک عمل جمعی و در مقیاس بزرگ به خشونت های سیاسی و جنگ تغییر می یابد. لین و همکاران^{۱۲} (۲۰۱۴) در تحقیق خود عنوان می کنند که خشم سه مولفه دارد: احساس خشم، تمایل به بیان کلامی خشم، تمایل به بیان جسمی خشم. احساس خشم عبارت است از شدت احساس خشمی را که فرد در شرایط حاضر تجربه می کند. تمایل به بیان کلامی خشم، عبارت است از شدت خشم فعلی فرد که وی مایل است به طور جسمی بیان کند پورازلی^{۱۳} (۲۰۱۳) در تحقیق خود عنوان می کنند که شیوه های متعددی برای کاهش خشونت و پیشگیری

⁹ Dahraei, H. A., & Adlparvar, E.

¹⁰ Gunnarsdottir, S., Hensing, G., Povlsen, L., Petzold, M.

¹¹ Ige, K.

¹² Lin, Y., Shiah, S., Chang, Y. C., Lai, T., Wang, K. Y., & Chou, K. R.

¹³ Poyrazli S, Lopez MD

از بروز علائم آن وجود دارد. یکی از شیوه‌های رفتاری موثر و کارآمد، آموزش مهارت‌های زندگی و آموزش مهارت حل مسئله است. در شیوه مهارت حل مسئله، ابتدا باید مشکل مورد نظر را به دقت تعریف کرد، سپس راه حل‌های ممکن تا آنجا که میسر است مشخص می‌شود. سپس با استفاده از یکسری اصول و قواعد بهترین راه حل و در عین حال عملی‌ترین راه انتخاب می‌شود. روشی که در اینجا معرفی می‌شود، توانایی و مهارت فرد را در حل و فصل و مقابله موثر بامشکلاتی که با آنها مواجه می‌شود، افزایش می‌دهد. آنچه به طور ویژه باید به آن دقت کرد این است که فرایند حل مسئله به واقعیت تاکید دارد، نه رویا و آرزو و ای کاش‌ها.

در واقع، احساس محرومیت نسبی یک سنجش از نابرابری است که برای شاخص‌هایی از رشد مساوی در سطح فردی مهم است و این حقیقت را نشان می‌دهد که افراد طبقات پایین در بسیاری ابعاد نسبت به افراد طبقات بالا احساس بدتری نشان می‌دهند و از مهمترین عواملی که نقش اساسی در کاهش یا افزایش احساس محرومیت نسبی دارند عملکرد مدرسه، عملکرد خانوادگی و میزان بروز خشونت می‌باشد. لذا هدف اصلی این پژوهش پاسخ به این سوال‌ها است (۱) آیا عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در بین دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارند؟ (۲) آیا احساس محرومیت نسبی در رابطه‌ی بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت در بین دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده نقش واسطه‌ای دارد؟

۲- روش شناسی

این پژوهش از نظر روش‌شناسی، توصیفی-پیمایشی است. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای حجم نمونه آماری از بین کل جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکوران به تعداد ۱۷۴ نفر به عنوان حجم نمونه آماری انتخاب شد. در تحقیق حاضر برای جمع‌آوری داده‌ها از روش میدانی و برای مبانی نظری از مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شد. ابزارهای اندازه‌گیری در این تحقیق پرسشنامه (احساس محرومیت نسبی کردعلیوند و مبارکی (۱۳۹۶)، عملکرد خانواده تاویتیان و همکاران^{۱۴} (۱۹۸۷)، عملکرد مدرسه ابوالحسنی، (۱۳۸۹) و بروز خشم اسپیلبرگرو همکاران (۱۹۸۵)) می‌باشد. داده‌های جمع‌آوری شده از پاسخ به پرسشنامه‌ها توسط روش تحلیل مسیر - مدل‌سازی معادله ساختاری (SEM) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

¹⁴ Tavitian, M. L., Lubiner, J. L., Green, L., Grebstein, L. C., and Velicer,

۳- بحث نتایج یافته ها

- فرضیه اول : بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده رابطه مثبت وجود دارد.

$H_1: \rho \neq 0$: بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت ، رابطه معناداری وجود ندارد.

$H_1: \rho \neq 0$: بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت ، رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج جدول زیر اگر مقدار سطح معنی داری بزرگتر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی داری از مقدار خطا کوچکتر باشد فرضیه یک را نتیجه می گیریم.

نتیجه آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت

عملکرد مدرسه	عملکرد خانوادگی		
-۰/۳۲۲	-۰/۲۳۶	همبستگی پیرسون	میزان بروز خشونت
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Sig	
۱۷۴	۱۷۴	N	
		$p < ۱۵۰/۰۱^{**}$	

با توجه به نتایج جدول فوق چون سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ است و نتیجه آن این است که فرضیه H_0 رد شده و فرضیه H_1 (فرضیه پژوهش) مبنی بر وجود رابطه بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت پذیرفته می شود. همانگونه که مشاهده می شود رابطه منفی و معنی داری بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت وجود دارد و ضریب همبستگی آن به ترتیب برابر با -۰/۲۳۶ و -۰/۳۲۲ می باشد.

- فرضیه دوم : بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده رابطه مثبت وجود دارد.

$H_1: \rho \neq 0$: بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت ، رابطه معناداری وجود ندارد.

$H_1: \rho \neq 0$: بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت ، رابطه معناداری وجود دارد.

*** به معنای معنی دار بودن آزمون در سطح ۹۹٪ اطمینان^{۱۵}

با توجه به نتایج جدول زیر اگر مقدار سطح معنی داری بزرگ‌تر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی داری از مقدار خطا کوچک‌تر باشد فرضیه یک را نتیجه می‌گیریم.

نتیجه آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت

میزان بروز خشونت		
۰/۱۵۹	همبستگی پیرسون	احساس محرومیت نسبی
۰/۰۰۰	Sig	
۱۷۴	N	

با توجه به نتایج جدول فوق چون سطح معنی داری کوچک‌تر از ۰/۰۵ است و نتیجه آن این است که فرضیه H_0 رد شده و فرضیه H_1 (فرضیه پژوهش) مبنی بر وجود رابطه بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت پذیرفته می‌شود. همانگونه که مشاهده می‌شود رابطه مثبت و معنی داری بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت وجود دارد و ضریب همبستگی آن برابر با ۰/۱۵۹ می‌باشد.

- فرضیه سوم : بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده رابطه مثبت وجود دارد.

$H_1: \rho \neq 0$: بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی، رابطه معناداری وجود ندارد.

$H_1: \rho \neq 0$: بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی، رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج جدول زیر اگر مقدار سطح معنی داری بزرگ‌تر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی داری از مقدار خطا کوچک‌تر باشد فرضیه یک را نتیجه می‌گیریم.

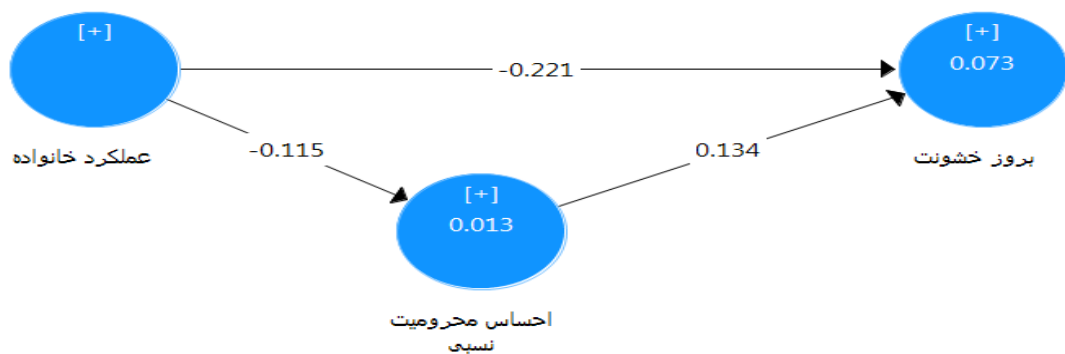
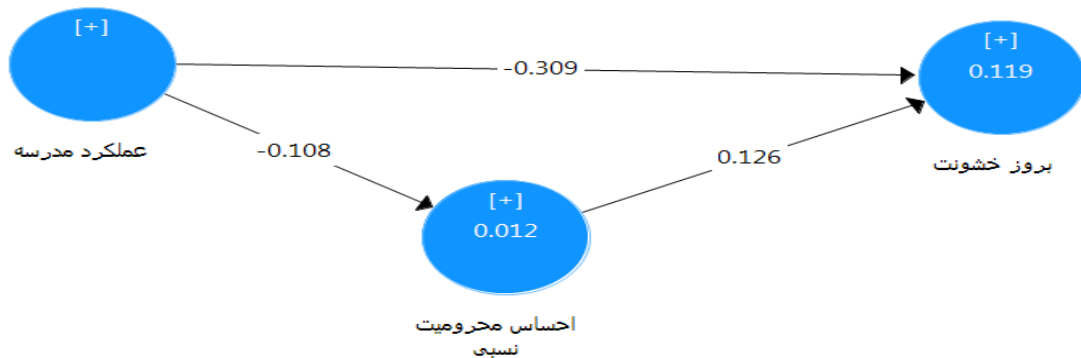
نتیجه آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی

عملکرد خانواده	عملکرد مدرسه		
-۰/۱۱۵	-۰/۱۰۸	همبستگی پیرسون	احساس محرومیت نسبی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Sig	
۱۷۴	۱۷۴	N	

با توجه به نتایج جدول فوق چون سطح معنی داری کوچکتر از $0/05$ است و نتیجه آن این است که فرضیه H_0 رد شده و فرضیه H_1 (فرضیه پژوهش) مبنی بر وجود رابطه بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی پذیرفته می شود. همانگونه که مشاهده می شود رابطه منفی و معنی داری بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی وجود دارد و ضریب همبستگی آن به ترتیب برابر با $-0/108$ و $-0/115$ می باشد.

- فرضیه چهارم : عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارند.

مدل رابطه ی عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و بروز خشونت با میانجی گری احساس محرومیت نسبی

بررسی فرضیه های پژوهش

نتیجه آزمون	مقدار همبستگی	آماره t	ضریب مسیر	
تایید شد	۰,۰۷۳	۳,۹۵۶	-۰,۲۲۱	تاثیر مستقیم عملکرد خانوادگی و بروز خشونت
		۲,۴۵۸	۰,۱۳۴	تاثیر عملکرد خانوادگی از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت
تایید شد	۰,۱۱۹	۵,۵۱۱	-۰,۳۰۹	تاثیر مستقیم عملکرد مدرسه و بروز خشونت
		۲,۳۲۸	۰,۱۲۶	تاثیر عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت

با توجه به جدول و نمودار مدل ساختاری پژوهش بین متغیرهای تحقیق از برازش مطلوب برخوردار می باشد. تاثیر مستقیم عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت $۰/۲۲۱-$ و $۰/۳۰۹-$ برآورد گردیده است. اما زمانی که متغیر احساس محرومیت نسبی به عنوان میانجی در مدل وارد عمل می شود، اثر عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت افزایش پیدا کرده است. به گونه ای که در مدل مشخص است ضریب غیر مستقیم $۰/۱۳۴$ و $۰/۱۲۶$ به دست آمد، که نسبت به اثر مستقیم ضریب اثر بالاتری می باشد. در نتیجه میتوان گفت که عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارد.

۴- نتیجه گیری

پیوندهای درون خانواده ها مکانهایی برای شکل گیری الگوهای رفتاری نوجوانان است که آنان را در بسیاری از تصمیمات رفتاری و روابط اجتماعی راهنمایی می کند. الگوهای نهادها دربرگیرنده راههایی برای مدیریت رفتار و حل تعارضات رفتاری است. بر اساس نظریه تداعی افتراقی، رفتار انحرافی در تعامل با دیگران خصوصاً در تعامل با افراد نزدیک و صمیمی آموخته می شود؛ بنابراین رفتارهای انحرافی والدین و دوستان از مهم ترین منابع برای یادگیری رفتارهای بزهکارانه است. آموزش و پرورش با القای ارزش های وفاداری به

نهادهای جامعه، به عنوان ساخت و کار کنترل اجتماعی عمل می کند. چون خودمداری فردی به منزله تهدیدی برای نظم اجتماعی به شمار می آید. از این رو آموزش و پرورش می تواند از طریق تربیت و آموزش اخلاقی این تهدید را کاهش دهد. بدین منظور از مدارس به شکل نسبتاً مستقیم تری نیز استفاده می شود. مدارس به منزله نهادهای محافظت و نگه داری، کودکان و نوجوانان را هفته ای شش روز و سالانه نه ماه، از کوچه و خیابان دور کرده و در محیطی کنترل شده سرپرستی و نگه داری می کند. در اغلب موارد این کارکرد مدرسه از طریق برنامه های مکمل یا فعالیت های فوق برنامه بسط می یابد. این عقده ها و تنش ها باید تخلیه گردند، در غیر این صورت فرد را بیمار خواهند کرد. طبیعی ترین و مهارنشده ترین شیوه تخلیه این تنشها و عقده ها، خشم و خشونت است. خشم با خشونت متفاوت است. خشونت بیان خشم است. خشم یک حالت هیجانی طبیعی است اما در حالی که خشونت آموختنی است ما روش ابراز خشم را معمولاً در خانواده می آموزیم. در دنیای امروز خشونت علی رغم مذموم بودن، به زندگی انسان ها راه یافته و به بخشی جدایی ناپذیر در زندگی تبدیل شده است به گونه ای که در ورزش، سینما، تلویزیون، موسیقی و حتی سرگرمی مردم نفوذ پیدا کرده است. محرومیت نسبی به طور ضمنی به واکنش های روانی اجتماعی محرومیت مطلق مانند از خود بیگانگی اشاره دارد. محرومیت نسبی در ارتباط با تبعیض، احساس بی عدالتی، بیماری ذهنی و برای تفسیر ارزیابی نابرابری و بازتوزیع درآمد استفاده می شود. بنابراین محرومیت نسبی به طور فزایندهای مکمل مفاهیم فقر مطلق به عنوان مهم ترین عامل درک پیامدهای نابرابری های عینی و ذهنی است. با توجه به مدل ساختاری پژوهش متغیرهای تحقیق از برآزش مطلوب برخوردار می باشد. تاثیر مستقیم عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت ۰/۲۲۱- و ۰/۳۰۹- برآورد گردیده است. اما زمانی که متغیر احساس محرومیت نسبی به عنوان میانجی در مدل وارد عمل می شود، اثر عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت افزایش پیدا کرده است. به گونه ای که در مدل مشخص است ضریب غیر مستقیم ۰/۱۳۴ و ۰/۱۲۶ به دست آمد، که نسبت به اثر مستقیم ضریب اثر بالاتری می باشد. در نتیجه میتوان گفت که عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارد.

۱. بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت در میان دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده رابطه مثبت وجود دارد.

با توجه به نتایج چون سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ است رابطه بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت پذیرفته می شود. همانگونه که مشاهده می شود رابطه منفی و معنی داری بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و میزان بروز خشونت وجود دارد و ضریب همبستگی آن به ترتیب برابر با ۰/۲۳۶- و ۰/۳۲۲- می باشد. و با توجه به نتایج، ضریب مسیر ۰/۲۲۱- و آماره t ۳,۹۵۶ و مقدار همبستگی ۰,۰۷۳ نشان دهنده تاثیر مستقیم عملکرد خانوادگی بر بروز خشونت می باشد.

در تبیین یافته های این تحقیق می توان گفت: عملکرد خانواده، تلاش مشترکی برای برقراری و حفظ تعادل در خانواده است. عملکرد خانواده به توانایی در هماهنگی با تغییرات، حل تضادها و تعارضات، همبستگی بین اعضا و موفقیت در اعمال الگوهای انضباطی، رعایت حدود مرز بین افراد، اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد باهدف حفاظت از کل نظام خانواده است. در اغلب جوامع امروز نهادهای آموزش و پرورش، ابزارهای مهم تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی به شمار می روند. بر مبنای این فرض که آموزش و پرورش، لازمه ی نظم و پیشرفت اجتماعی است، اقدامات قابل ملاحظه ایی از جانب مردم و دولت ها، در جهت سیاست گذاری و تامین منابع آن به عمل می آید. از سویی انتظار می رود که آموزش و پرورش، سنت هایی مثل احترام به اقتدار، اطلاعات از

قانون و میهن دوستی و نظایر آن را حفظ و تحکیم کند و از سوی دیگر، انتظاری رود که موجبات رشد و توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه را فراهم سازد. پاسخگویی به این انتظارات، دامنه گسترده‌ای از کارکردها برای آموزش و پرورش به وجود می‌آورد. ضمن پذیرش نقش عوامل غریزی، وراثتی و بیولوژیک در رفتار خشونت آمیز، توجه به جنبه اکتسابی نحوه بروز دادن خشم و اهمیت عوامل محیطی باید مورد توجه قرار بگیرد. عوامل تقویت کننده اجتماعی (تشویق و تنبیه) نقش بسیار زیادی در رفتار خشونت آمیز دارد، چراکه کنترل هیجان قابل یادگیری بوده و عوامل مذکور تأثیر به‌سزایی در این یادگیری دارند. نتایج حاصل از تحلیل این فرضیه با نتایج تحقیق‌های دهرایی و آدلپاروار^{۱۶} (۲۰۱۶)، نجفی ابهرودی و همکاران (۱۳۹۶) پورازلی^{۱۷}، (۲۰۱۳) همسوئی دارد.

۲. بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت در میان دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده رابطه مثبت وجود دارد.

با توجه به نتایج چون سطح معنی‌داری کوچک‌تر از $0/05$ است رابطه بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت پذیرفته می‌شود. همانگونه که مشاهده می‌شود رابطه مثبت و معنی‌داری بین احساس محرومیت نسبی و میزان بروز خشونت وجود دارد و ضریب همبستگی آن برابر با $0/159$ می‌باشد. و با توجه به نتایج، ضریب مسیر $0/134$ ، و آماره $t = 2,458$ و مقدار همبستگی $0,073$ نشان دهنده تأثیر عملکرد خانوادگی از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت می‌باشد.

در تبیین یافته‌های این تحقیق می‌توان گفت: محرومیت نسبی ترکیبی پایدار از موضوعات اجتماعی است. این موضوعات از محرومیت روی رفتار فردی، نگرش‌ها و رفاه تأکید می‌کنند و بیان می‌کنند که تأثیرات بافت اجتماعی خاص بر محرومیت فرد تأثیر می‌گذارد. معنای تحت‌اللفظی آن عبارت از فقدان چیزی یا وضعیت نداشتن و عدم تملک است. از این اصطلاح به شکلی کلی در اشاره به وضعیت نداشتن چیزی صرف نظر از این که قبلاً فرد از آن برخوردار بوده یا نه استفاده می‌شود و معنای ضمنی آن این است که شخص مزبور قاعدتاً "انتظار داشته که از آن بهرمنند باشد. وقتی در جامعه‌ای خشونت جانشین مذاکره شود آنگاه پرخاشگری چهره هولناک خود را آشکار می‌سازد، رعایت نکردن مقررات و قوانین ساده و غیرمهم و مجازات نکردن مرتکبان این گونه جرائم، بی‌قانونی را در جامعه رواج می‌دهد. چنانچه شهروندانی که شاهد جرائم توأم با خشونت باشند و ببینند آنهایی که عهده دار تعقیب مجرمان هستند، با بی‌اعتنایی به آن می‌نگرند، تحریک شده و کینه‌توزی و پرخاشگری در آنان افزایش می‌یابد. نتایج حاصل از تحلیل این فرضیه با نتایج تحقیق‌های حسینی شعبجرد، (۱۳۹۸) ارژنگ و همکاران (۱۳۹۶) لین و همکاران^{۱۸}، (۲۰۱۴) کردعلیوند (۱۳۹۶) همسوئی دارد.

۳. بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی در میان دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده رابطه مثبت وجود دارد.

با توجه به نتایج چون سطح معنی‌داری کوچک‌تر از $0/05$ است رابطه بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس محرومیت نسبی پذیرفته می‌شود. همانگونه که مشاهده می‌شود رابطه منفی و معنی‌داری بین عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه و احساس

¹⁶ Dahraei, H. A., & Adlparvar, E.

¹⁷ Poyrazli S, Lopez MD

¹⁸ Lin, Y., Shiah, S., Chang, Y. C., Lai, T., Wang, K. Y., & Chou, K. R.

محرومیت نسبی وجود دارد و ضریب همبستگی آن به ترتیب برابر با ۰/۱۰۸- و ۰/۱۱۵- می باشد. و با توجه به نتایج، ضریب مسپیر ۰/۳۰۹- و آماره t ۵,۵۱۱ و مقدار همبستگی ۰,۱۱۹ نشان دهنده تاثیر مستقیم عملکرد مدرسه بر بروز خشونت می باشد.

در تبیین یافته های این تحقیق می توان گفت: بدون توجه به جنسیت، دانش آموزانی که احساس همدردی کمتر و فقدان درک متقابل در خانواده داشتند با احتمال بیشتری در رفتارهای زورگویانه درگیر می شدند. به همین ترتیب، رایجی دریافت که این کارکرد خانواده به عنوان یک کل است که نقش مهمی در ایجاد و تداوم رفتارهای زورگویانه نوجوانان ایفا می کند نه فقط نگرشهای والدین. آموزش و پرورش رسمی، نگرش ها، ارزش ها، سازگاری های ذهنی، رفتارها و مهارت هایی در فرد ایجاد می کند که شاید در زمینه های اجتماعی دیگری غیر از مدرسه انجام پذیر نباشد. مدرسه را غالباً به عنوان جایگاه گذر از یک دنیای شخصی به دنیای غیرشخصی تلقی می کنند. در آنجاست که فرد عادات جدید مثل وقت شناسی، و اعتنا به نظم و ترتیب را که از لحاظ جامعه ارزش دارند یاد می گیرد. کارکرد پرورش شخصی، ناظر به تربیت همه جانبه فرد از لحاظ جسمی، عاطفی، روانی، ذهنی و ذوقی است. محرومیت نسبی یک مقایسه نامطلوب اجتماعی است که افراد اعتقادات و ارزش های خودشان را علی رغم داشتن زمینه مشترک با دیگران مقایسه کنند به عبارت دیگر محرومیت نسبی به عنوان برداشت بازیگران از وجود اختلاف میان انتظارات ارزشی و توانایی های ارزشی آنان تعریف می شود. انتظارات ارزشی، شرایط زندگی و کالاهایی هستند که مردم خود را مستحق آنها می دانند. توانایی های ارزشی کالاها و شرایطی هستند که آنها فکر می کنند عملاً "توانایی کسب و حفظ آن را دارند. نتایج حاصل از تحلیل این فرضیه با نتایج تحقیق های غلامی رنای، (۱۳۹۲) طهماسبی، (۱۳۹۴) گونارسد^{۱۹} (۲۰۱۵) همسویی دارد.

۴. عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در میان دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارند.

با توجه به نتایج متغیرهای تحقیق از برآورد مطلوب برخوردار می باشد. تاثیر مستقیم عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت ۰/۲۲۱- و ۰/۳۰۹- برآورد گردیده است. اما زمانی که متغیر احساس محرومیت نسبی به عنوان میانجی در مدل وارد عمل می شود، اثر عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه بر بروز خشونت افزایش پیدا کرده است. به گونه ای که در مدل مشخص است ضریب غیر مستقیم ۰/۱۳۴ و ۰/۱۲۶ به دست آمد، که نسبت به اثر مستقیم ضریب اثر بالاتری می باشد. در نتیجه میتوان گفت که عملکرد خانوادگی، عملکرد مدرسه از طریق احساس محرومیت نسبی بر میزان بروز خشونت در بین دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان نقده تاثیر دارد.

در تبیین یافته های این تحقیق می توان گفت: در خانواده هایی که ارتباط مثبت و عاطفی بسنده وجود ندارد، نوجوانان به احتمال بیشتری در مشکلات زورگویی قربانی شدن در مدرسه درگیر خواهند شد. به هر حال، اشکال این مشکلات ممکن است با توجه به جنس متفاوت باشد؛ به طور مثال، ارتباط مثبت نابسند در خانواده با رفتار زورگویانه پسران در مدرسه مرتبط بود؛ اما برای دختران، ارتباط نابسند ویژگی آنهایی بود که ادعا می کنند قربانی رفتار زورگویانه شده اند، اما خود به رفتارهای زورگویانه دست نزده اند. رویکرد سرمایه گذاری انسانی، آموزش و پرورش را به منزله نوعی سرمایه گذاری از سوی جامعه و فرد تلقی می کند. برای جامعه بازدهی سرمایه گذاری در آموزش و پرورش، به شکل نیروی کار با مهارت و سطح شایستگی فنی بالاتر و قدرت تولید فراینده است که به نوبه خود تداوم توسعه و رشد اقتصادی-صنعتی را ممکن می سازد. برای افراد، بازدهی تحصیلی و کسب آموزش

¹⁹ Gunnarsdottir, S., Hensing, G., Povlsen, L., Petzold, M.

و پرورش به صورت درآمد، شغل و پایگاه اجتماعی مطلوب تری است که بر اثر مهارت و شایستگی علمی و فنی دوران تحصیلی، بعداً برای او میسر می شود. از جمله آثاری که بر کارکرد سرمایه گذاری اقتصادی آموزش و پرورش مترتب است، خشونت در انسان ذاتی نبوده و طی فرآیندی اکتسابی در انسان اجتماعی پدیدار می شود. برخی عوامل محیطی (اعم از اجتماعی - اقتصادی، فرهنگی و...) دست به دست هم داده و شرایط آن را فراهم می کنند. ساختار فیزیکی انسان در رابطه با نیازهای فردی او در جهت سازگاری با محیط پدید آمده و تکامل یافته اند. تاریخ نشان داده است دگرگونی های اجتماعی و شرایط زیستی همواره سریع تر از تغییرات جسمی افراد رخ داده است. حال اگر بر اثر همخوانی های موردی بین ساختار فردی و شرایط محیطی اجتماع، دادوستد به گونه های بی معنا و بی فایده انجام شود، مشکلاتی در جهت همسازی پدید خواهد آمد. احساس محرومیت نسبی یک سنجش از نابرابری است که برای شاخص هایی از رشد مساوی در سطح فردی مهم است و این حقیقت را نشان می دهد که افراد طبقات پایین در بسیاری ابعاد نسبت به افراد طبقات بالا احساس بدتری نشان می دهند. بنابراین، مردم زمانی که آگاهی می یابند موقعیت مطلوب خوبی ندارند و دیگران موقعیت مشابه خوبی دارند محرومیت نسبی را احساس می کنند نتایج حاصل از تحلیل این فرضیه با نتایج تحقیق های مهداد و همکاران (۱۳۹۰) گلچین، حیدری (۱۳۹۱) خسروی، (۱۳۹۶) حقی کرم الله، (۱۳۹۶) میکائیل، ابوالحسن زاده (۱۳۹۵) ایگ^{۲۰} (۲۰۱۴) همسویی دارد.

- پیشنهادات

- به دلیل اینکه دانش آموزان در محیطی غیر از خانه احساس محرومیت نسبی را تجربه می کنند و مدرسه مکانی است که دانش آموز تقریباً نصف روز را در آنجا سپری می کنند پیشنهاد می شود در مدرسه افرادی که محروم هستند مورد حمایت قرار داده شوند تا کمتر به مقایسه خود با دیگران بپردازند.
- به دلیل اینکه مشارکت باعث افزایش دلبستگی در بین دانش آموزان می شود پیشنهاد می شود بدون چشم و همچشمی همه دانش آموزان در فعالیتهای مربوط به مدرسه و کلاس درس شرکت داده شوند.
- افزایش نظارت و کنترل بزرگسالان بلاخص والدین در مکانهایی که زورگویی و خشونت در آن بیشتر است .
- ایجاد و گسترش سیاستهای ضد زورگویی در مدارس، برگزاری کارگاهها و کلاسهای آموزشی برای دانش آموزان

- منابع

۱. آقاحسینی سفیددشتی، زهرا (۱۳۹۸) بررسی اثربخشی آموزش مهارت های ابراز وجود بر تنظیم هیجان و استرس ادراک شده دانش آموزان دوره متوسطه شهر بروجن، پایان نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی ناصر خسرو.
۲. ابوالحسینی، مریم (۱۳۸۹). بررسی و مقایسه رضایتمندی دانش آموزان، اولیاء و کارکنان از عملکرد مدارس متوسطه نظری دخترانه هیات امنایی و مدارس عادی در منطقه ۶ آموزش و پرورش شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گرمسار.

²⁰ Ige, K.

۳. ارژنگ، نسیم؛ دری، رقیه؛ دری، صدیقه (۱۳۹۶) بررسی اثر بخشی آموزش مهارت حل مسئله بر سلامت روانشناختی و بهزیستی روانی، عاطفی و اجتماعی و میزان بروز خشونت در دانش آموزان، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، (۱۹): ۳۵-۴۸.
۴. حسینی شعبجرد، اعظم (۱۳۹۸) مقایسه گرایش به خشونت در میان دانش آموزان دختر و پسر در مقطع دبیرستان در شهر کرمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۵. حقی کرم الله، زینب (۱۳۹۶) بررسی شیوع مواجهه با خشونت خانگی و رابطه آن با خطر پذیری در دانش آموزان شهر خرم آباد، سال ۱۳۹۵، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
۶. خدایاری فرد، محمد، غلامعلی لواسانی، مسعود، اکبری زردخانه، سعید، لیاقت، سمیه، (۱۳۸۶)، بررسی ویژگی های روان سنجی و هنجاریابی سیاهه ابراز خشم صفت- حالت ۲ اسپیلبرگر در بین دانشجویان دانشگاه تهران، طرح پژوهشی، دانشگاه تهران.
۷. خسروی، مونا (۱۳۹۶) خشونت کلامی بین معلمان و دانش آموزان دبیرستان های شهر تهران بر اساس چهار مولفه ی جنسیت، سن، تحصیلات و طبقه اجتماعی از نظر معلمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی
۸. خواجه ای، سعید؛ ناظمی، ملیحه (۱۳۹۱) بررسی کارآمدی مدل EFQM در ارزیابی عملکرد مدارس غیردولتی دوره راهنمایی و متوسطه از دیدگاه مدیران و دبیران آنها، مدیریت و برنامه ریزی در نظامهای آموزشی، ۵(۹): ۸۲-۱۱۰.
۹. شاهی، میلاد (۱۳۹۹) بررسی میزان احساس محرومیت نسبی دانش آموزان متوسطه دوم و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در شهر قره آغاج، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
۱۰. شفیعی، سیده سارا (۱۳۹۶) نقش کارکردهای مدرسه در ارتقا رفتار و فرهنگ ترافیک از نگاه معلمان دانشگاه فرهنگیان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۱. شیرینی، فاطمه؛ گودرزی، محمود (۱۳۹۹) اثربخشی زوج درمانی سیستمی- رفتاری بر عملکرد خانواده و عملکرد جنسی زنان دارای همسر معنادار، روانشناسی کاربردی، ۱۴(۴): ۳۴۵-۳۶۸.
۱۲. طهماسبی، حسین (۱۳۹۴) واکاوی تجربه مشاوران مدارس و مربیان پرورشی برای انتخاب و کاربست برنامه درسی پیشگیری از خشونت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کردستان، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.
۱۳. غلامی رنایی، ابراهیم (۱۳۹۲) اثرات خشونت خانوادگی بر رفتار اجتماعی کودکان با مطالعه بر دانش آموزان شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم اجتماعی.
۱۴. کردعلیوند، سهیلا (۱۳۹۶) مطالعه تطبیقی تحلیل رابطه احساس محرومیت نسبی و بزهکاری در بین دانش آموزان مقطع متوسطه شهرهای خرم آباد و یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.
۱۵. محبی زاده، سمیرا (۱۳۹۹)، تدوین مدل عملکرد خانواده های کارکنان شهرداری منطقه ۲ براساس مولفه های مسئولیت پذیری، سبک های تبادل اجتماعی و تاب آوری، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه پیام نور، واحد بین المللی نخجوان
۱۶. مدنی قهفرخی، سعید (۱۳۹۴) ضرورت مبارزه با فقر و نابرابری در ایران، تهران: آگاه.
۱۷. مهداد، علی؛ طباح عشقی، یاسمین؛ مهدی زادگان، ایران (۱۳۹۰) مقایسه عدالت سازمانی ادراک شده و میل به بروز خشونت در محیط کار بر پایه متغیرهای جمعیت شناختی، دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی، ۱۲(۳): ۳۸-۵۰.

۱۸. میرشکاری، حمیدرضا؛ ثناگوی محرر، غلامرضا؛ شیرازی، محمود (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش خانواده درمانی ساختاری به شیوه گروهی بر عملکرد خانواده و رضایت زناشویی زنان دارای همسر جانباز، روانشناسی نظامی، ۱۱(۴۳): ۶۱-۷۳.
۱۹. نجفی ابهرودی، فلور؛ عبدالهی، داود؛ فروغی، مارال؛ فراهانی، نسرین (۱۳۹۶). در تحقیق خود با عنوان: نقش خشونت در مدرسه و اثر آن بر عملکرد دانش آموزان و کیفیت تدریس؛ اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی.
۲۰. نوریان، محمد (۱۳۷۲). مقایسه دیدگاه مدیران، معلمان و اولیای دانش آموزان مدارس غیرانتفاعی با مدارس دولتی نسبت به عملکرد آن مدارس در شهرستان اسلامشهر. پایان نامه کارشناسی ارشد: دانشگاه علامه طباطبایی.

1. Bernburg, J. G., Thorlindsson, T., Sigfusdottir, I. D. (2009). "Relative Deprivation and Adolescent Outcomes in Iceland: A Multilevel Test". *Social Forces*. 1-29.
2. Berutti, M., Dias, R. S., Pereira, V. A., Lafer, B., & Nery, F. G. (2016). Association between history of suicide attempts and family functioning in bipolar disorder. *Journal of Affective Disorders*, 192, 28-33.
3. Chen, X. (2015). "Relative deprivation and individual well-being". *IZA World of Labor*, 1-10.
4. Dahraei, H. A., & Adlparvar, E. (2016). The Relationship between Family Functioning, Achievement Motivation and Rational Decision-making Style in Female High School Students of Tehran, Iran. *International Journal of Humanities and Cultural Studies (IJHCS) ISSN 2356-5926*. 3(2), 456-463.
5. Gunnarsdottir, S., Hensing, G., Povlsen, L., Petzold, M. (2015). "Relative deprivation in the Nordic countries-child mental health problems in relation to parental financial stress *European Journal of Public Health*". Oxford University Press, 26, 2, 277-282.
6. Ige, K. (2014). The Absolute-Relative Deprivation Dichotomy in Estimating Variations in Reaction to Inequality: Comparing Antecedents of Collective Action among Disadvantaged Groups. *University of Zululand P/B*, 87-101.
7. Krysz, K., Capaldi, C. A., Zelenski, J. M., Park, J., Nader, M., Kocimska-Zych, A., ... & Uchida, Y. (2019). Family well-being is valued more than personal well-being: A four-country study. *Current Psychology*, 1-12.
8. Lin, Y., Shiah, S., Chang, Y. C., Lai, T., Wang, K. Y., & Chou, K. R. (2014). Evaluation of an assertiveness training program on nursing and medical students assertiveness, Self-esteem, and interpersonal communication satisfaction. *Nurse Education Today*, 24, 656-665.
9. Maples, J. I., Miller, J. D., Wilson, L. F., Seibert, L. A., Few, L. R., Zeichner, A. (2010). Narcissistic personality disorder and self-esteem: An examination of differential relations with self-report and laboratory-based aggression. *Research in Personality*: 44. 563-559.
10. Park, S. A., & Park, K. W. (2017). The mediating effect of Self-differentiation between College Student's Family Functioning and Smart Phone Addiction. *Journal of the Korea Academia Industrial Cooperation Society*. 18(4), 325-333
11. Perez, J. C., & Coe, S. (2018). Is maternal depression related to mother and adolescent reports of family functioning? *Journal of Adolescent*, 63, 129-141.
12. Poyrazli, S., Lopez, M. D. (2013). An exploratory study of perceived discrimination and homesickness: A comparison of international students and American students. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*: 141(3) 263-280.
13. Spielberger, C., Johnson, E., Crane, R., Jacobs, C., & Worden, T. (1985). The experience and expression of anger expression scale. In M. A. Chesney & R. H. Rosenman (Eds.). *Anger and hostility in cardiovascular and behavioral disorders*. (pp. 5-30). New York: Hemisphere / Mc Craw - Hill.
14. Tavitian, M. L., Lubiner, J. L., Green, L., Grebstein, L. C., and Velicer, W. F. (1987). Dimensions of family functioning, *Journal of Social Behavior and Personality*, 2, 191-204.

دانشگاه هرمزگان
Hormozgan University

دهمین همایش ملی

تازه های روانشناسی مثبت

موسسه ملی روانشناسی
اتحادیه روانشناسان
شماره ملی: ۳۲۱۵۰۷۳۳۰

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science